

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

ЯНЧИШИНА ЯНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК: 811.161.2:81'373.21

МІКРОТОПОНІМІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української філології гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету.

Науковий керівник:

доктор філологічних наук, професор
ТОРЧИНСЬКИЙ Михайло Миколайович
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри української філології

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
КОЛЕСНИК Наталія Степанівна
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри історії та культури
української мови

кандидат філологічних наук, доцент
ДЕНИСЮК Василь Вікторович
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
доцент кафедри української мови та
методики її навчання

Захист відбудеться **«01» березня 2021 року** о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 11.051.14 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, ауд. 232.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий **«01» лютого 2021 р.**

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. О. Залужна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Власні назви дрібних географічних об'єктів містять цінний матеріал для кожного народу, зберігаючи духовну спадщину минулих поколінь, формуючи матеріальну оболонку їхніх традицій, вірувань та історичних подій. Такі найменування є способом реалізації просторових уявлень місцевого населення з його етнолінгвістичними та соціокультурними особливостями.

Зокрема, мікротопонімія утворює окремий лексичний пласт, який підпорядковується законам розвитку насамперед діалектного мовлення, і лише деякі номінації входять до складу загальнонаціональної лексики. Водночас саме у процесі номінування таких денотатів простежуються ті особливості пропріативів, які характерні для сучасної української мови (або принаймні для попередніх етапів її розвитку, незначною мірою віддалених у часі).

В Україні підготовлено небагато праць, присвячених опису мікротопонімів певних територій: басейну річки Уж (В. Ф. Баньої), південно-східного (О. В. Заінчовська) і західного Поділля (Н. І. Лісняк), Кропивницького (Кіровограда) (Р. О. Ляшенко), Північної Хмельниччини (І. Я. Ординська), північних (О. І. Проць), центральних і східних районів (Н. Р. Яніцька) Львівської області, Підгір'я (О. І. Михальчук), Сколівщини (Н. В. Сокіл), Чернівецької області (І. Г. Чеховський) тощо. Крім того, вітчизняній мікротопоніміці дотепер бракує чіткого окреслення її меж (зокрема не уточнено ономастичного статусу цих власних назв у мові); потребують розв'язання й деякі інші теоретичні проблеми.

У такій ситуації аналіз регіональної мікротопонімії, зокрема і Центральної Хмельниччини, набуває особливої ваги, не лише збагачуючи українську ономастику новим матеріалом, але й сприяючи поглибленню теоретико-методологічних засад відповідних студій. Підготовка системної праці стосовно цієї території дасть можливість вивчити мікротопоніми центральної частини Хмельницької області на різних мовних рівнях. Усебічна характеристика зібраних пропріативів дозволить виявити важливі факти і явища у процесі онімної номінації, з'ясувати специфіку територіальних назв, проаналізувати лексико-семантичну базу і структурні особливості зафіксованих найменувань, визначити їхню мотивацію, що досить важливо для подальших досліджень пропріальної лексики української мови. **Актуальність** обраної проблеми полягає і в тому, що отримані результати доповнять висновки інших ономастів щодо регіональних особливостей української мікротопонімії. Також підсумки проведеного дослідження

можуть бути корисні для дотичних наукових галузей, оскільки мікротопоніми зберігають цікаву фізико-географічну, історичну, суспільно-політичну й іншу позамовну інформацію.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах наукової теми кафедри української філології Хмельницького національного університету «Проблеми філології: історія і сучасність». Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 5 від 26.12.2012 р.).

Мета дослідження – комплексна характеристика мікротопонімії Центральної Хмельниччини.

Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) узагальнити напрацювання вітчизняних і зарубіжних ономастів стосовно сутності й диференційних ознак мікротопонімів;
- 2) виявити й зафіксувати найменування дрібних географічних об'єктів Центральної Хмельниччини на синхронному рівні;
- 3) визначити специфіку структурно-словотвірної організації мікротопонімікону регіону;
- 4) виконати лексико-семантичний аналіз мотивувальної бази власних назв дрібних географічних об'єктів, з'ясувавши роль апелювальної та онімної лексики в її творенні;
- 5) схарактеризувати мотиваційні особливості мікротопонімії краю;
- 6) дослідити функціонування власних назв дрібних географічних об'єктів у розмовній мові;
- 7) укласти реєстр мікротопонімів Центральної Хмельниччини.

Об'єктом роботи є мікротопонімія центральних районів Хмельницької області.

Предмет роботи – лексико-семантичні, структурно-дери́ваційні, мотиваційні та функціональні особливості мікротопонімікону регіону.

Джерельною базою дослідження є мікротопонімний матеріал, зібраний шляхом експедицій та анкетування респондентів протягом 2010–2020 років. Опитування здійснювали згідно з положеннями «Програми збирання матеріалів для вивчення топоніміки України» К. К. Цілуйка і «Програми для збирання мікротопонімії та географічної номенклатури» З. О. Купчинської. Обстеження 242 населених пунктів дозволило виявити і зафіксувати 7 512 найменувань дрібних географічних об'єктів Віньковецького, Деражнянського, Дунаєвського, Летичівського, Старокостянтинівського, Хмельницького і Ярмолинецького районів Хмельницької області.

Відповідно до специфіки об'єкта дослідження, мети і завдань роботи, застосовувалися такі **методи**: *описовий* (для інвентаризації, класифікації та

інтерпретації мікротопонімів), *етимологічний* (для визначення походження пропріативів), *структурний* (для аналізу структурно-словотвірної організації мікротопонімікону), *кількісних підрахунків* (для виявлення продуктивності окремих груп найменувань), а також прийоми польового дослідження (*інтерв'ювання, анкетування і спостереження*).

Наукова новизна роботи визначається тим, що мікротопонімія названого регіону вперше зазнала ґрунтового опису й аналізу. Дані щодо словотвірної структури, семантики твірних основ і мотиваційних відношень раніше не публікувалися. Також доповнено теоретичні положення, які стосуються сутності й диференційних ознак мікротопонімів, та удосконалено принципи їхньої комплексної характеристики.

Наукову новизну одержаних результатів узагальнюють **положення, що виносяться на захист:**

1) мікротопонім – різновид мікроонімів, елемент систематизації власних назв за розмірами іменованого денотата;

2) структурною специфікою найменувань дрібних географічних об'єктів є продуктивність складених конструкцій, зокрема прийменниково-іменникових словосполук;

3) словотвір мікротопонімів відносно широкий і представлений власне семантизацією, плюралізацією, стягненням і синтаксичним шляхом як підвидами лексико-семантичної деривації та морфологічним способом словотворення, зокрема афіксацією, конверсією, складанням;

4) серед відапелятивних номінацій краю переважають похідні від географічних термінів, а з-поміж відонімних – відантропонімні деривати;

5) основним мотиваційним типом є асоціативні номінації.

Теоретичне значення дослідження полягає в ґрунтовному описі історії вивчення власних назв дрібних географічних об'єктів зі зверненням особливої уваги на статус цих пропріальних одиниць в онімній системі та у з'ясуванні їхніх загальних і специфічних ознак як з погляду лінгвістики, так і дотичних наук.

Практичне значення роботи визначається насамперед можливостями використання результатів дослідження в навчально-виховній роботі в закладах вищої та загальної середньої освіти, зокрема при викладанні курсів діалектології, етнолінгвістики, лексикології, словотвору, соціолінгвістики й ономастики української мови. Отримані дані можуть знайти застосування і при створенні словників власних географічних назв Поділля зокрема й України загалом.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні положення і практичні результати дисертації отримано самостійно. Усі опубліковані праці написано одноосібно.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження апробовано шляхом участі в 35 міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних і регіональних конференціях та семінарах, зокрема *тринадцяти міжнародних*: VII Міжнародній науково-технічній конференції «Актуальні проблеми комп'ютерних технологій» (Хмельницький, 2013), III Міжнародній науково-практичній конференції «Філологія XXI століття», присвяченій 125-й річниці від дня народження акад. Л. А. Булаховського (Харків, 2013), Міжнародних наукових Інтернет-конференціях «Динамічні процеси в лексиці та граматиці слов'янських мов» (Умань, 2013, 2017, 2018), Міжнародній науково-практичній конференції «Język polski w ukraińskiej edukacji – perspektywę w aspekcie integracji europejskiej» (Хмельницький, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції «Тарас Шевченко в культурному мегапросторі: історична постать, віхи творчості, дискурс» (до 200-річчя від дня народження Кобзаря) (Умань, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції «Духовний розвиток особистості в аспекті слов'янського лінгвокраїнознавства» (Хмельницький, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції «Мовні компетенції як основа для професійного та соціального успіху в Європі» (Хмельницький, 2015), III Міжнародній науково-практичній конференції «Етнос, мова та культура: минуле, сьогодення, майбутнє» (Львів; Люблін, 2016), Міжнародній науковій конференції «Лінгвалізація світу» (Черкаси, 2016), XVII Міжнародній ономастичній конференції, присвяченій 80-річчю від дня народження професора Дмитра Бучка (Тернопіль, 2017), X Міжнародній науково-практичній конференції «Perspectives of world science and education» (Японія, Осака, 2020); *одинадцяти всеукраїнських*: Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Лінгвістичне портретування сучасного соціуму» (Вінниця, 2012, 2015), XV Всеукраїнській ономастичній конференції «Український ономастикон: типологія, словотвір, функціонування» (Хмельницький, 2013), Всеукраїнській науково-краєзнавчій конференції «Деражнянина: минуле і сучасне» (Деражня, 2013), Всеукраїнській науково-краєзнавчій конференції «Дунаєвеччина в контексті історії України» (Дунаївці, 2013), Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Проблеми сучасної лінгвістики та лінгводидактики» (Умань, 2013), Всеукраїнських науково-практичних семінарах «Слов'янська філологія: історія, сьогодення, перспективи» (Умань, 2014, 2016), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток національно-мовної особистості в

умовах неперервної освіти: надбання, реалії, перспективи» (Умань, 2015), XVI Всеукраїнській ономастичній конференції «Українська ономастика: минуле, сучасне, перспективи» (Одеса, 2015), Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Проблеми лінгвістики й методики викладання мов у контексті входження України в європейський простір (Умань, 2016); *семи регіональних і міжрегіональних*: науковій конференції «Подільська регіональна лексикологія: стан та перспективи» (Вінниця, 2012), Міжрегіональній науково-практичній конференції «Проблеми сучасної лінгвістики та лінгводидактики» (Умань, 2014), II Міжрегіональній науково-практичній конференції «Слов'янська філологія: історія сьогодення, перспективи» (Умань, 2015), міжрегіональних науково-практичних семінарах «Теоретичні та прикладні проблеми сучасної філології» (Умань, 2017, 2018, 2020), а також у звітно-наукових конференціях викладачів та аспірантів Хмельницького національного університету (2013–2015, 2018–2020).

Публікації. Основний зміст дисертації висвітлено в 16 одноосібних статтях, 6 із яких надруковано у фахових виданнях України, 1 – у закордонному збірнику наукових праць (Японія), 9 – в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (269 позицій) і трьох додатків. Загальний обсяг дисертації – 293 сторінки, основний текст – 226 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету й завдання роботи, визначено його об'єкт, предмет, методи, наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів й інші атрибути, що стосуються наукового апарату дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні основи вивчення мікротопонімії**» уточнено сутність поняття «мікротопонім» як онімної одиниці, описано диференційні ознаки цього розряду лексики, з'ясовано історію вивчення власних назв дрібних географічних об'єктів і визначено вплив екстралінгвальних та етнолінгвістичних факторів на формування мікротопонімікону.

Мікротопонім – різновид власних географічних назв як елемент їхньої систематизації за розмірами іменованого денотата. Основними ознаками мікротопоніма є: 1) невеликі розміри денотатів; 2) розмаїття типів і способів мікротопонімної номінації; 3) різноплановість структури мікротопонімікону за характером іменованих денотатів; 4) відносність меж мікротопонімії, перебування на перетині розрізнення власних і загальних назв; 5) переважно

природний характер мікротопонімної номінації; 6) найбільша рухливість із-поміж інших класів топонімів, незначна граматична стійкість; 7) вузька сфера застосування, перебування на нижньому ярусі топонімної системи; 8) велика кількість таких пропріальних одиниць; 9) тісний зв'язок із різними особливостями іменованих об'єктів, вплив на мікротопоніми народних вірувань, традицій та інших етнографічних атрибутів; 10) побутування переважно в усній формі; 11) активне відбиття діалектних особливостей мовлення його мешканців; 12) відносна недовготривалість існування мікротопонімів; 13) факультативність мікротопонімних систем, багатоваріантність таких пропріативів; 14) наявність чітких мотиваційних ознак і водночас надзвичайно швидка деетимологізація власних назв дрібних географічних об'єктів; 15) функціонування в структурі мікротопонімних одиниць багатьох географічних і адміністративно-господарських термінів; 16) фіксування мікротопонімів переважно як фактів однієї мови і продукту творчості одного народу.

До складу мікротопонімії Центральної Хмельниччини зараховуємо: *мікрогідроніми* (номінації дрібних водних об'єктів); *мікроороніми* (найменування невеликих об'єктів рельєфу вертикального членування); *мікрохороніми* (назви невеликих територій, зокрема *віоніми* – назви шляхів сполучення; *ойкохороніми* й *екстраойкохороніми* – номінації географічних об'єктів всередині поселень та поза їхніми межами; *територіоніми*, до складу яких віднесено *гідротериторіоніми* – найменування територій, оточених водою, і *сильвоніми* – номінації площ, зарослих деревами).

Уперше на науковому рівні питання мікротопонімії розглядали М. М. Кордуба, М. А. Максимович, М. Ф. Сумцов; згодом – Г. Л. Аркушин, К. Й. Галас, Ю. О. Карпенко, В. В. Німчук, Н. М. Павликівська, С. Є. Панцьо, Т. І. Поляруш, Я. О. Пура, Л. П. Стичишина, К. К. Цілуйко, Є. О. Черепанова, В. П. Шульгач, а в зарубіжному мовознавстві – В. А. Жучкевич, В. А. Никонов, Н. В. Подольська, О. В. Суперанська, В. Ташицький. Завдяки їхнім напрацюванням наприкінці ХХ ст. була розроблена методика збирання й аналізу власних назв дрібних географічних об'єктів, частково упорядкована термінологічна система, укладена низка словників мікротопонімів і споріднених із ними місцевих географічних термінів.

Останнім часом значно активізувалося вивчення мікротопонімів на рівні дисертаційних студій; це, зокрема, роботи В. Д. Баньої, Н. І. Бицко, Л. П. Білінської, О. Б. Василик, О. І. Заїнчовської, Л. Б. Костик, Н. І. Лісняк, Р. О. Ляшенка, О. І. Михальчук, І. Я. Ординської, О. І. Проць, Н. В. Сокіл, І. Г. Чеховського, Н. Р. Яніцької.

Окремі мікротопоніми центральних районів Хмельницької області зафіксовані й схарактеризовані в дослідженнях С. Д. Бабишина, С. М. Єсюніна, І. Я. Ординської, Л. Т. Масенко, Н. М. Павликівської, В. С. Прокопчука, Н. М. Торчинської і М. М. Торчинського. Однак комплексного дослідження мікротопонімікону цієї території поки що немає.

Етнолінгвістичний компонент, наявний у мікротопонімічних студіях, пов'язаний із залученням до опису власних назв дрібних географічних об'єктів даних релігії, фольклору, етнографії та інших екстралінгвальних атрибутів, характерних для місцевого населення. Комплексна характеристика мікротопонімікону передбачає органічне поєднання таких ознак зі з'ясуванням власне мовних особливостей (насамперед семантики твірної основи, способу творення і мотивації).

У другому розділі «**Структурно-дериваційні атрибути мікротопонімії Центральної Хмельниччини**» схарактеризовано продуктивність, будову і словотвір власних назв дрібних географічних об'єктів досліджуваного регіону.

У процесі вивчення мікротопонімії Центральної Хмельниччини зафіксовано 7 512 пропріальних одиниць, зокрема в Хмельницькому районі – 1 956 (26,04 %), Віньковецькому – 1 435 (19,1 %), Старокостянтинівському – 1 038 (13,82 %), Ярмолинецькому – 820 (10,91 %), Деражнянському – 783 (10,42 %), Дунаєвецькому – 759 (10,1 %), Летичівському – 721 (9,61 %).

За денотатно-номінативними ознаками це такі класи власних назв:

а) мікрогідроніми (961; 12,79 %): номінації ставків (359; 37,36 %: *Верхній став, Волоконцево*); криниць (259; 26,95 %: *Бадя, Журавель*), річок (154; 16,02 %: *Бужок, Жорнівка*), джерел (100; 10,41 %: *Жолубок, Чарівне джерело*), боліт (44; 4,58 %: *Баюри, Широкий беріг*), струмків (30; 3,12 %: *Вільшинки, Цюркач*), озер (12; 1,25 %: *Новоставці, Панське озерце*) і водоспадів (3; 0,31 %: *Буркун, Закіт*);

б) мікрохороніми (5 402; 71,91 %), розмежовані на:

ойкохороніми (3 175; 58,77 %): найменування вулиць (2 537; 46,96 %: *Зарічна, Франка*), частин населених пунктів (608; 11,26 %: *Дехтярка, Містечко*), базарів (21; 0,39 %: «*Геологів*», «*Дарсон*») і площ (9; 0,17%: *майдан Незалежності, Привокзальний майдан*);

екстраойкохороніми (967; 17,9 %): власні назви полів (886; 16,4 %: *Дани, Попова гора*), кладовищ (62; 1,15 %: *Військовий цвинтар, Руский Старий цвинтар*), пасовищ (19; 0,35 %: *Вовківня, Клітка*);

територіоніми (877; 16,24 %), такі як сильвоніми (870; 16,11 %): номінації лісів (535; 9,9 %: *Барвінковий ліс, Колгоспний ліс*), садів (223; 4,13 %: *Медведик, Окаційовий*), заказників (57; 1,1 %: *Давидковецький*

заказник, «Сковородецькі краєвиди»), парків (55; 1,02 %: Дендропарк «Поділля», Шелехівський парк), та гідротериторіоніми (7; 0,13 %): найменування пляжів (4; 0,07 %: Камінісько, Капуста) і островів (3; 0,06 %: Моломолинський острів, Острів Кохання);

віоніми (383; 7,1 %): власні назви доріг (167; 3,1 %: Бурти, Лучинецький шлях), зупинок транспортних засобів (132; 2,44 %: «Автовокзал», «Верхня дільниця»), стежок (47; 0,87 %: Панькова Дзюра, стежка Заярчих), залізничних переїздів (20; 0,37 %: Гречанський переїзд, Старий переїзд) і мостів (17; 0,31 %: Загоранський міст, Кривульський міст);

в) мікроороніми (1 149; 15,3%): найменування урочищ (504; 43,86 %: Гостра Брама, Енкапес), ярів (441; 38,4 %: Джмілів яр, Созівська долина), горбків (172; 14,97 %: Капличка, Круча), берегів (22; 1,9 %: Алексєєвка, Корчунок), гребель і дамб (8; 0,7 %: На Заводській, Шлюз), печер (2; 0,17 %: Кармелюкова печера, Малієвецька печера).

Структурна градація мікротопонімів передбачає виокремлення простих, складних і складених конструкцій.

Найбільше фіксуємо простих найменувань (4 878; 64,94 %), що здебільшого є іменниками (2 947; 63 %: Круча, Штани), частіше вжитими в родовому відмінку однини (1 129; 38,31 %: Жукова, Крукова), рідше – у називному (645; 21,89 %: «Сардонікс», «Юність»); плюральних номінативних конструкцій зареєстровано 483 (10,33 %: Жолубки, Плани), а генітивних – 689 (58,74 %: Катаїтанів, Кондрів). У складі відприкметникових назв (1 731; 37 %: Сільський, Циганський) трапляються відносні (941; 54,36 %: Квітнева, Купиняста), якісні (642; 37,09 %: Глибока, Червоне) і присвійні (148; 8,55 %: Ксьонзова, Мельникова) ад'єктиви, причому переважають форми жіночого роду (832; 48,06 %: Вища, Лозова).

Серед складених власних назв (2 532; 33,71 %) фіксуємо як двокомпонентні конструкції (2 373; 93,72 %: Гончарів садок, Мосьондзова пасіка), так і багатоконпонентні (159; 6,28 %: Криничка Святого Вознесіння, Став коло Поробка). Найбільш продуктивною моделлю двокомпонентних мікротопонімів є структура «прикметник + іменник» (1 758; 74,08 %: Широкий беріг, Синя Баба), а багатоконпонентних – «іменник + прийменник + іменник» (61; 38,36 %: Дорога під лісом, Криничка в полі).

Складні найменування (Крутолучка, Сапигори) – це композити (51; 50 %: Новосілка, Черноконів), абрєвіатури (39; 39,39 %: КВД, ПТУ), юкстапозити (10; 10,10 %: «Бартер-Сервіс», Проскурів-Бар) і зрощення (2; 2,03 %: Гуляйбида, Перникоза).

Будова аналізованих мікротопонімів тісно пов'язана зі способом їх творення. Лексико-семантичним шляхом утворено 4 975 мікротопонімів (66,22 %: *Прачка, Осиковий Міст*), морфологічним – 2 533 (33,72 %: *Зацерква, Шпичинецький*); спосіб творення чотирьох номінацій (4; 0,06 %: *Волікдерня, Туляпа*) не встановлено.

Усі чотири різновиди семантичних дериватів відносно продуктивні, проте відзначаємо насамперед назви, утворені синтаксичним способом (2 510; 50,45 %), де виокремлюємо дволексемні структури (1 826; 72,75 %: *Мале Підлісся, Третій став*), прийменникові конструкції (561; 22,35 %: *В Дубинці, За Грецихою*) та описові назви (123; 4,9 %: *Джерело Преподобного Онуфрія, До Нового току*), а також оніми, утворені шляхом стягнення (1 282; 25,77 %: *Гребенюка, Залізняка*).

Менше фіксуємо пропріативів, утворених власне семантизацією (699; 14,05 %, серед яких – онімізовані (626; 89,56%: *Горб, Очерет*) і трансонімізовані (73; 10,44 %: «*Агора*», *Варшава*) похідні), та плюралізацією (484; 9,73 %: *Корташі, Щени*).

Серед морфологічних дериватів (2 533; 33,72 %) переважають афіксальні номінації (1 715; 67,7 %), зокрема суфіксальні (1 590; 92,71 %: *Булаївщина, Городисько*), конфіксальні (63; 3,67 %: *Загородня, Підлісся*), префіксальні (59; 3,44 %: *Заберезина, Заболото*) та флективні (3; 0,18 % *Броварки* ← р. Броварка; *Жабча* ← с. Жабче), а також конверсиви (754; 29,73 %: *Житня, Лукава*). Меншу продуктивність мають складні найменування (52; 2,05 %), утворені шляхом основоскладання (41; 78,85 %: *Жабокряківка, Новопетрашівка*), словоскладання (9; 17,31%: «*Поділля-1*», *Хутір-Курник*) і зрощення (2; 4,08 %: *Гуляйбида, Перникоза*), та усічені конструкції (15; 0,47 %: *Задрипа, Посіч*).

У третьому розділі «**Семантико-мотиваційні та функціональні особливості власних назв дрібних географічних об'єктів**» проаналізовано групи мікротопонімів, виокремлені за семантикою твірної основи та мотиваційними відношеннями, й описано вплив різних чинників на функціонування таких пропріативів у мовленні українців (зокрема мешканців досліджуваної території).

У процесі вивчення власних назв дрібних географічних об'єктів Центральної Хмельниччини було зафіксовано 4 390 відапелятивних пропріативів (58,44 %: *Гора, Ясенок*). Серед однокомпонентних власних назв (3 143; 71,59 %: *Башта, Гайдамаки*) переважають іменники й прикметники. Твірними лексемами для відапелятивних відіменникових мікротопонімів (1 687; 53,67 %: *Круча, Сажавка*) є географічні терміни (629; 37,29 %: *Бережок, Криниця*), антропоцентричні поняття (484; 28,69 %: *Дівочка,*

Кухарка), флоро- (268; 15,89 %: *Вишеньки, Лозинки*) і зоономінації (187; 11,08 %: *Бугай, Козульки*) тощо (119; 7,05 %: *Баняк, Капличка*), а для відприкметникових (1 442; 45,56 %: *Глибока, Червона*) – номінації на позначення географічних об'єктів (492; 34,12 %: *Польова, Сільська*), квалітативи (350; 24,27 %: *Кругле, Широка*), часопросторові поняття (248; 17,19 %: *Південна, Світанкова*), похідні від флоро- і зоолексем (174; 12,07 %: *Лозова, Мишаче*), ідеологічні ад'єктиви радянської доби (102; 7,07 %: *Комсомольська, Радянська*), характеристичні ознаки осіб (66; 4,58 %: *Козацька, Молодіжна*), похідні від назв небесних тіл (8; 0,55 %: *Зоряна, Сонячна*), міфологічна лексика пейоративного змісту (2; 0,14 %: *Бісове, Чорткова*).

Епізодично серед мікротопонімів Центральної Хмельниччини трапляються віддієслівні похідні (14; 0,44 %: *Текуха, Цюркач*). Це здебільшого мікрогідроніми, що характеризують особливості течії річок і струмків.

Крім того, фіксуємо 1 247 відапелятивних багатокomпонентних пропріативів (28,41 %: *Глибока долина, Нижній став*). Найбільш продуктивною є модель «прикметник + географічний термін» (1 178; 94,47 %: *Нова вулиця, Холодний горб*).

Відонімних пропріативів виявлено 2 398 (31,92 %: *Сіваш, Шура*). Серед них частотністю відзначаються відантропонімні (1 587; 66,18 %: *Гуцалюкове, Мендеркова*) і відтопонімні (601; 25,06 %: *Проскурівська, Сахалін*) деривати.

Номінацій із комбінованою семантикою засвідчено 720 (9,59 %: *Бистрецький став, Шпиченецький беріг*). Найпродуктивнішими структурами є відіменниково-відантропонімні (541; 75,14 %: *Марків беріжок, Мелащина скала*) і відіменниково-відтопонімні (165; 22,91 %: *Божиковецький став, Моломолинське болото*).

Мотиваційний спектр мікротопонімікону засвідчив перевагу одинарних відношень (5 679; 75,6 %), таких як асоціативні (2 429; 42,77 %: *Долина, Шкільна*) і меморіальні (1 208; 21,27 %: *М. Грушевського, Чорновола*); менше локативних (649; 11,43 %: *Заставля, Коло башині*), посесивних (496; 8,74 %: *Безпальків, Буйків*), квалітативних (295; 5,19 %: *Зелена, Холодна*), ідеологічних (236; 4,16 %: *Партійне, Піонерська*), сутнісних (171; 3,01 %: *Гора, Став*), символічних (136; 2,4 %: *Вовк, «Ізида»*), рідко – апотропейних (45; 0,79 %): *Миру, Радісна*) та ситуативних (14; 0,25 %: *Вивіз, Неруш*).

Власних назв із комбінованою мотивацією виявлено 1 829 (24,35%: *Блищанська криничка, Рущина ланка*). Найбільш поширеними є поєднання сутнісних (1 009; 55,17 %: *Білкове поле, Старий садок*) та асоціативних (705; 38,55 %: *Баранівський млин, Крайня гора*) зв'язків у різних варіаціях.

Фіксуємо і більш складні мотиваційні відношення (66; 3,61 %: *Джерело на Вильницькій долині, Поле біля Панської долини*).

Мотиваційні відношення чотирьох номінацій (0,05 %) не встановлено: *Бигода, Оледерня*.

У процесі дослідження побутування власних назв дрібних географічних об'єктів виявлено, що на мікротопонімікон впливають різноманітні соціальні, фізико-географічні та лінгвістичні чинники, які й визначають функціонування власних назв дрібних географічних об'єктів. Установлено, що з-поміж мікротопонімів Центральної Хмельниччини станом на 2020 рік 476 (6,58 %) назв потребують перейменування, причому реакція на такі процеси у вікових групах різниться.

Серед власних назв дрібних географічних об'єктів Центральної Хмельниччини було зафіксовано 1 090 (15,06 %) номінацій, у яких відчутні відхилення від літературної мови, і це діалектизми (576; 52,84 %: *Іначинський ліс, Мифтодій*), запозичення (402; 36,88 %: *Ляцька, Сахзавод*), вульгаризми (112; 10,28 %: *Задрипанка, Циганка*).

ВИСНОВКИ

1. Мікротопонім – це різновид топонімів як елемент систематизації власних географічних назв за розмірами іменованого денотата. Не варто кваліфікувати такі пропріативи як одиниці типології за характером іменованих денотатів (денотатно-номінативної) та не бажано включати до складу мікротопонімів номінації закладів культури або спортивних споруд.

2. У процесі дослідження схарактеризовано 7 512 найменувань дрібних географічних об'єктів регіону. Традиційно найбільше фіксується мікрохоронімів (5 402; 71,91 %), оскільки саме такі номінації досить розгалужені й наявні буквально в кожному поселенні, однак їхня кількість значною мірою залежить від типу населеного пункту: у містах це, наприклад, найменування вулиць (2 537; 46,96 %), зупинок транспортних засобів (132; 2,44 %), парків (55; 1,02 %) і базарів (21; 0,39 %); у селах – назви полів (886; 16,4 %), садів (223; 4,13 %), стежок (47; 0,87 %), пасовищ (19; 0,35 %); поза межами поселень – номінації лісів (535; 9,9 %) і доріг (167; 3,1 %). Водночас є пропріативи, які не прив'язані до типу поселення: назви кутків (608; 11,26 %), кладовищ (62; 1,15 %), заказників (57; 1,1 %), залізничних переїздів (20; 0,37 %) і мостів (17; 0,31 %). Особливістю денотатно-номінативної структури мікротопонімії краю є незначна кількість площ (9; 0,17%). Менш продуктивні мікроороніми (1 149; 15,3%) і мікрогідроніми (961; 12,79 %), що пов'язано з природничо-географічними особливостями досліджуваної території.

3. Безперечно, більшість первісних мікротопонімів були складеними пропріативами, однак у процесі мовленнєвої діяльності трансформувалися в прості конструкції (4 878; 64,94 %) передусім іменникового (2 947; 63 %) або прикметникового (1 731 (37 %) типу. Потреба уточнити назви однотипних географічних об'єктів зумовила активне використання і складених найменувань (2 532; 33,71 %). Специфічно мікротопонімними структурами вважаються поєднання прийменника з іменником (493; 20,78 %), двома іменниками (61; 38,36 %) та іменником і прикметником (51; 32,28 %). Малопродуктивні складні пропріативи (102; 1,35 %), значна частина мала таку форму ще на стадії твірної лексики.

Дериваційний спектр мікротопонімікону Центральної Хмельниччини засвідчив значну перевагу семантичного словотвору (4 975; 66,22%) над морфологічним (2 533; 33,72 %).

Велика кількість складених форм спричинила словотвірну активність синтаксичного підвиду; шляхом стягнення (1 282; 25,77 %) виникли переважно номінації вулиць, а плюралізації (484; 9,73 %) – кутків і кварталів. Вищою очікувалася продуктивність власне семантизації (699; 14,05 %), у складі якої онімізація номінативних апелютивів (626) удев'ятеро переважає трансонімізацію (73): відпропріальним частіше є морфологічний словотвір. Не ідентифікуються як власні назви одиничні географічні терміни, що не мають всередині поселення аналогічних денотатів з іншими найменуваннями.

Суфіксація (1 590; 92,71 %) є основним різновидом морфологічного способу творення мікротопонімів, а серед продуктивних суфіксів відзначимо форманти **івк-а** (291; 18,3 %), **-ок** (241; 15,16 %), **щин-а** (191; 12,01 %), **-иськ-о** (161; 10,13 %), **-ець** (159; 10 %), **-ик** (98; 6,16 %), **-ищ-е** (75; 4,72 %), **-(ов)о** (64; 4,03 %) та **-ин-а** (62; 3,9 %). Як колишні прийменниково-іменникові словосполучення функціонують префіксальні (59; 3,44 %) і конфіксальні (63; 3,67 %) деривати. Малопродуктивні пропріативи, утворені шляхом складання (52; 2,05 %) і усічення (12; 0,49 %). Натомість чисельність відприкметникових похідних є причиною наявності 754 конверсивів (29,77 %).

4. Твірними основами відапелютивних власних назв дрібних географічних об'єктів (4 390; 58,44 %) є насамперед іменники (1 637; 38,66 %), наприклад, географічні терміни (629; 37,29 %), антропоцентричні номінації (484; 28,69 %), флоро- (268; 15,89 %) і золексеми (187; 11,08 %), та прикметники (1 442; 45,56 %), зокрема похідні від географічних термінів (492; 32,12 %), квалітативи (350; 24,27 %), часопросторові поняття (248; 17,19 %), а також словосполучення «прикметник + географічний термін»

(1 178; 94,47 %) і «флоролексема (відфлоролексемний прикметник) + географічний термін» (113; 18,84 %). Продуктивність вказаних типів залежить від особливостей довкілля та певних традицій у назвотворенні.

Серед відонімних номінацій (2 398; 31,92 %) закономірно домінують відантропонімні (1 587; 66,18 %), оскільки значна частина мікротопонімікону пов'язана з діяльністю людини. Відтопонімні похідні (601; 25,06 %) частіше виникали від місцевих географічних назв (554; 92,18 %).

Відапелятивно-відонімна семантика твірних основ (720; 9,59 %) переважно простежується в поєднаннях іменників з антропонімами (541; 75,14 %) і топонімами (165; 22,91 %).

5. Прості мікротопоніми зазвичай мають одинарну мотивацію (5 679; 75,6 %); складні і складені – комбіновану (1 829; 24,35 %). Основними різновидами мотиваційних відношень є асоціативні (2 429; 42,77 %), які виникають завдяки ототожненню особи або предмета, від назви яких виник мікротопонім, з новоутвореним пропріативом, та меморіальні (1 208; 21,27 %), пов'язані передусім із годонімами. Із-поміж інших простих мотивацій кількісно виділяється локативна (649; 11,43 %), оскільки вказівка на місцезнаходження об'єкта завжди актуальна для мовців; посесивна (496; 8,74 %), що простежується насамперед у найменуваннях площ, які можуть бути приватизовані; квалітативна (295; 5,19 %), зумовлена намаганням носіїв мови образно схарактеризувати денотат; ідеологічна (236; 4,16 %), пов'язана або з комуністичним минулим краю, або релігійними впливами; сутнісна (171; 3,01 %), що виникла завдяки зв'язку із географічними термінами; символічна (136; 2,4 %), характерна, зокрема, для кольоративів, відомих топонімів із різною конотацією, відфлоро- та відзоолексемних утворень. Комбінована мотивація часто представлена поєднанням сутнісних (1 009; 55,17 %) та асоціативних (705; 38,55 %) відношень з іншими в різних варіаціях.

6. На функціонування власних назв дрібних географічних об'єктів активно впливають різнопланові лінгвістичні та позамовні чинники.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», 2016 року і пізніше в регіоні було перейменовано 476 мікротопонімів (18,76 %, передусім годонімів і агоронімів). Опитування респондентів різного віку в міській і сільській місцевості засвідчило, що у Хмельницькому представники молодшого покоління (18–30 років) у мовленні використовують здебільшого сучасні назви; мешканці віком від 30 до 60 років – колишні і сучасні номінації; найстарше покоління (понад 60 років) – переважно колишні

найменування. Можемо почути й інші назви, які функціонально не виправдані, але локально співвідносяться з іменованими територіями. У сільській місцевості засвідчено домінування колишніх номінацій, причому частіше не офіційних, а народних (насамперед кутків); водночас новостворені годоніми починають функціонувати в мовленні лише представників молодшого покоління.

Власне мовні відхилення від норм були зафіксовані серед 1 090 (15,06 %) власних назв дрібних географічних об'єктів Центральної Хмельниччини.

Передусім засвідчено вплив місцевих діалектів (576; 52,84 %), а серед діалектизмів трапляються фонетичні (435; 75,52 %), лексичні (117; 20,31 %) і морфологічні (24; 5,04 %) форми.

Відчутний вплив на мікротопонімікон досліджуваної території інших мов (402; 36,88 %), зокрема російської (213; 52,99 %), польської (187; 46,52 %), німецької (2; 0,49 %). Насправді кількість російськомовних суржикових конструкцій більша, оскільки часто серед респондентів траплялися українсько- та російськомовні форми пропріативів, а в процесі аналізу ми віддавали перевагу першим.

До вульгаризмів (112; 10,28%) віднесено номінації, які конотують певне пейоративне забарвлення, що проявляється насамперед на рівні відетнонімний похідних.

Не усталеним до сьогодні є правопис власних назв дрібних географічних об'єктів: упорядкування потребують передусім написання з великої літери усіх компонентів пропріальних одиниць, крім родових понять, ужитих у прямому значенні, та взяття в лапки номінацій зупинок громадського транспорту й інших мікротопонімів, які можна кваліфікувати як умовні найменування.

7. Усі зафіксовані пропріативи репрезентовано в додатку, який становить собою реєстр власних назв дрібних географічних об'єктів відповідно до денотатно-номінативного і територіального критеріїв.

8. Порівняння структурних, дериваційних, лексико-семантичних, мотиваційних і функціональних особливостей мікротопонімікону Центральної Хмельниччини дозволило зробити висновок про часткову подібність таких атрибутів, виявлених серед мікротопонімів Центральної і Західної України. Особливо часто вказані ознаки збігаються на території північної частини області, передусім у Старокостянтинівському, Хмельницькому, Летичівському і Деражнянському районах, природні умови яких наближені. Таким чином, підкреслюється залежність мікротопонімії від природничо-географічних особливостей регіону і водночас виокремлюється

основна причина певних територіальних відмінностей серед таких номінацій (наприклад, для Центральної Хмельниччини це, поряд із вищезазначеними, – відсутність або незначна кількість площ (майданів) у населених пунктах; подібне назвотворення вулиць та кварталів, здебільшого у сільських поселеннях, що пояснюється неусталеністю понять «вулиця» і «куток», тощо). Однак зазначимо, що регіональних відмінностей менше, ніж спільних ознак, що уможлиблює винесення на захист положень як характерних для всієї України.

Перспективи вивчення мікротопонімної системи вбачаємо у фіксації таких найменувань у південній частині Хмельницької області й детальній характеристиці назв всієї Хмельниччини з погляду структури, словотвору, семантики твірних основ, мотивації та інших особливостей із метою визначення екстра- та інтралінгвальних впливів на процес номінації дрібних географічних об'єктів Центрального Поділля зокрема й України загалом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Янчишина Я. В. Мотиваційна структура мікротопонімії Центральної Хмельниччини. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: філологія (мовознавство). Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012. Вип. 16. С. 412–416.

2. Янчишина Я. В. Дериваційні особливості творення власних назв дрібних географічних об'єктів Хмельницького району Хмельницької області. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2013. Вип. 36. С. 79–84.

3. Янчишина Я. В. Лексико-семантичні та структурно-словотвірні особливості урбанонімії міста Хмельницького. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. Вип. 6. Ч. 2. С. 281–288.

4. Янчишина Я. В. Мікротопоніми штучного та природного походження в сучасній українській літературній мові. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький: ХмЦНП, 2014. Вип. 7. С. 219–222.

5. Янчишина Я. В. Проблемні питання виокремлення мікротопонімів у складі власних географічних назв. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І. Абетка, 2014. Вип. 35. С. 85–87.

6. Янчишина Я. В. Історія вивчення мікротопонімії Центральної Хмельниччини. *Записки з ономастики*. Одеса : Астропринт, 2015. Вип. 18. С. 829–837.

7. Янчишина Я. В. Диференційні ознаки мікротопонімікону (на матеріалі власних назв дрібних географічних об'єктів Центральної Хмельниччини). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : збірник наукових праць. Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2018. Вип. 14. С. 256–263.

Статті в закордонних періодичних виданнях:

8. Янчишина Я. В. Сутність поняття «мікротопонім» в українській та зарубіжній ономастиці. *The 10th International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education»* (June 17–19, 2020) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2020. С. 551–560.

Статті, що не входять до наукових фахових видань України:

9. Янчишина Я. В. Лексико-семантична структура власних географічних назв мікрооб'єктів Деражнянського району. *Деражнянщина: минуле і сучасне*: матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. С. 54–60.

Наукові праці апробаційного характеру

10. Янчишина Я. В. Система віонімів села Моломолинці. *Поділля. Краєзнавчі студії*: збірник наукових праць. 2010. Вип. 2. Хмельницький : ХМЦНТЕІ. С. 5–6.

11. Янчишина Я. В. Мікротопонімія Центральної Хмельниччини. *Філологічні студії* : збірник наукових праць студентів. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2012. Вип. 10. С. 136–141.

12. Янчишина Я. В. Система мікрооронімії Центральної Хмельниччини. *Поділля. Філологічні студії*: збірник наукових праць. Хмельницький : ХМЦНТЕІ, 2012. Вип. 4. С. 76–79.

13. Янчишина Я. В. Сучасні методи систематизації мікротопонімічних даних. *Актуальні проблеми комп'ютерних технологій* : збірник наукових праць (за матеріалами сьомої міжнародної науково-технічної конференції). Хмельницький : ХНУ, 2013. С. 379–383.

14. Янчишина Я. В. Етнолінгвістичні особливості мікротопонімії Центральної Хмельниччини. *Проблеми сучасної лінгвістики та лінгводидактики* : матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції. Умань : ФОП Жовтий, 2014. С. 89–93.

15. Янчишина Я. В. Історія мікротопонімічних досліджень у Польщі. *Польська мова в українській освіті – перспективи в аспекті європейської інтеграції* : збірник наукових праць. Кельце; Хмельницький : ХМЦНІ, 2014. Вип. 1. С. 271–275.

16. Янчишина Я. В. Мікрогідронімія Дунаєвецького району Хмельницької області (загальна характеристика). *Науковий часопис Східноpodільського лінгвокраєзнавчого центру*: збірник наукових праць студентів, магістрантів, викладачів. Умань: Візаві, 2014. Вип. 3. С. 116–119.

АНОТАЦІЯ

Янчишина Я. В. Мікротопонімія Центральної Хмельниччини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. – Донецький національний університет імені Василя Стуса. – Вінниця, 2021.

У процесі дослідження схарактеризовано 7 512 назв, серед яких переважають мікрохороніми (5 402; 71,91 %); також фіксуємо мікроороніми (1 149; 15,3 %) та мікрогідроніми (961; 12,79 %).

Основним структурним різновидом мікротопонімії досліджуваного регіону є прості назви (4 878; 64,94 %); майже вдвічі менше складених номінацій (2 532; 33,71 %); рідко трапляються складні пропріативи (102; 1,35 %).

Аналіз дериваційних особливостей власних назв дрібних географічних об'єктів засвідчив переважання лексико-семантичного словотвору (4 975; 66,22 %) над морфологічним (2 533; 33,72 %).

Групування мікротопонімів за семантикою твірних основ показало превалювання відапелятивних номінацій (4 390; 58,51 %) над відонімними (2 302; 31,8 %) та відапелятивно-відонімними (720; 9,59%).

У складі мікротопонімів Центральної Хмельниччини переважно фіксуються найменування з одинарними мотиваційними відношеннями (5 679; 75,6 %), зокрема асоціативними (2 429; 42,77 %) та меморіальними (1 208; 21,27 %).

Ключові слова: власна назва дрібного географічного об'єкта, деривація, мікрогідронім, мікрооронім, мікротопонім, мікрохоронім, мотивація, семантика, структура, функціонування.

АННОТАЦІЯ

Янчишина Я. В. Микротопонимия центральных районов Хмельницкой области. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01. – украинский язык. – Донецкий национальный университет имени Васыля Стуса. – Винница, 2021.

В процессе исследования 7 512 названий, определено, что преобладают микрохоронимы (5 402; 71,91 %); представлены также микрооронимы (1 149; 15,3 %) и микрогидронимы (961; 12,79 %).

Основной структурной разновидностью микротопонимии являются простые названия (4 878; 64,94 %); почти вдвое меньше составных номинаций (2 532; 33,71 %); довольно редки сложные проприативы (102; 1,35 %).

Анализ деривационных особенностей имен собственных мелких географических объектов засвидетельствовал доминирование лексико-семантического словообразования (4 975; 66,75 %) над морфологическим (2 533; 33,72 %).

Группировка микротопонимов по семантике образующих основ позволила сделать вывод о преобладании отапельятивных номинаций (4 390; 58,51 %) над отонимными (2 302; 31,8 %) и отапельятивно-отонимными (720; 9,59%).

В составе микротопонимов центральных районов Хмельницкой области преимущественно фиксируются наименования с одинарными мотивационными отношениями (5 679; 75,6 %), в частности ассоциативными (2 429; 42,77 %) и мемориальными (1 208; 21,27 %).

Ключевые слова: деривация, имя собственное мелкого географического объекта, микрогидроним, микроороним, микротопоним, микрохороним, мотивация, семантика, структура, функционирование.

SUMMARY

Yanchyshyna Ya. V. Microtoponymy of Central Khemnytskyi Region. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Specialty 10.02.01 – Ukrainian Language. – Vasyl' Stus Donetsk National University. – Vinnytsia, 2021.

The thesis focuses on structural, word-building, lexical, semantic, motivational, and functional peculiarities of microtoponyms in Central Khmelnytskyi region.

The study allows to identify the following groups of microtoponyms: 1) microhydronyms which are names of ponds, wells, rivers, sources, moors, streams, lakes, and waterfalls (961; 12.79 %); 2) microoronyms which are names of woodlands, hills, shores, dams, dikes, caves (1 149; 15.3 %); 3) microhoronyms (5 402; 71.91 %) are stratified into a) oikohoronyms (3 175; 58.77 %) which are names of streets, parts of settlements, markets, and squares; b) extraoikohoronyms (967; 17.9 %) which are proper names of fields, cemeteries, pastures; 4) territorionyms (877; 16.24 %) which are in their turn classified into

a) sylvonyms (870; 16.11 %) which are names of forests, gardens, natural resorts, parks; b) hydro-territorionyms (7; 0.13 %) which are names of beaches and islands; 5) vionyms (383; 7.1 %) which are proper names of roads, public transport stops, paths, level crossings, and bridges. Overall, the empiric corpus comprises 7 512 microtoponyms.

Proper names of small geographical objects are traced in Khmelnytskyi (1 956; 26.04 %), Vinkovetskyi (1 435; 19.1 %), Starokostyantynivskyi (1 038; 13.82 %), Yarmolynetskyi (820; 10.91 %), Derazhnyanskyi (783; 10.42 %), Dunayevetskyi (759; 10.91 %), Letychivskyi (721; 9.61 %) districts in Khmelnytskyi region.

Simple word structure (4 878; 64.94 %) is a basic word-building variety of microtoponyms in Central Khmelnytskyi region, the most productive of which are nominal derivatives (2 947; 63 %) and substantivised adjectives (1 731; 37 %).

Two main patterns of word-formation are singled out a) lexico-semantic (4 975; 66.22 %) and b) morphological (2 533; 33.72 %); notably, the type of word formation for 4 units (0.06 %) remains unidentified. The first type is represented by syntactic structures (2 510; 50.45 %); less productive are compound names (1 282; 25.77 %), semanticized (699; 14.05 %) and pluralized units (484; 9.73 %). Within the second type, affixation (1 715; 67.7%) is one of the most productive morphological ways of word formation which is represented by suffixation (1 590; 92.71 %), confixation (63; 3.67%), prefixation (59; 3.44%), and flexions (3; 0.18%).

A significant part of appellative patterns (4 390; 58.44 %) is derived from nouns (1 687; 53.67 %) and adjectives (1 442; 45.56 %), the former are derived from geographical terms (629; 37.29 %), anthropocentric (484; 28.69 %), floro- (268; 15.89 %) and zoo-based lexemes (187; 11.08 %), while the latter are qualitative adjectives (350; 24.27 %) and adjectives derived from geographical names (492; 32.12 %), temporal and space notions (248; 17.19 %), floro- and zoo-based lexemes (174; 12.07 %). Within the group of multi-componential names (1 202; 28.38 %), the most productive pattern is «adjective+geographical term» (1 178; 94.47 %).

Proper names of small geographical objects in the region under study (2 398; 31.92 %) are represented primarily by names derived from anthroponyms (1 587; 66.18 %) and toponyms (601; 25.06 %). Microtoponyms with mixed semantics (720; 9.59 %) are both complex and compound names of small geographical objects, i.e., the combination of nouns with anthroponyms (541; 75.14 %) and toponyms (165; 22.91 %).

Proper names of small geographical objects are characterised by single motivation (5 679; 75.6 %), mainly associative (2 429; 42.77 %) and memorial

ones (1 208; 21.27 %); less often by location (646; 11.37 %), possessive (496; 8.74 %), qualitative (295; 5.19 %), ideological (236; 4.16 %), essence (171; 3.01 %), and symbolic association (136; 2.4 %); the least productive is apotropaic (45; 0.79 %) and situational motivation (14; 0.25 %).

Key words: proper name of a small geographical object, derivation, microhydronym, microonym, microtoponym, microhoronym, motivation, semantics, structure, functioning.